Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 224 (10.607). Львів, четвер 8. жовтня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.

Конто почт. щад. 143.322.

Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.

Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 СОТ.

Жидівська кольонізація.

Виступ Брагіна. Різкий голос „Руля“. Погляд Марголіна.

До одної з найбільших кольоній російської еміграції в Берліні приїхав з Москви творець ідеї жидівської кольонізації на Україні Абрум Брагін. В Берліні перед жидівськими письменниками, журналістами та громадськими діячами виголосив він великий реферат на тему кольонізації. Він підкреслив, що 70 проц. жидівського населення в СРСР. позбавлено спромоги заробкування. Тому рільництво є одиноким виходом для Жидів з його важкого положення. І тільки нужда змусила їх шукати праці на ріллі. Справа утворення автономної жидівської одиниці не є справою політичною, а чисто механічною. Бо коли на якомусь просторі повстане більше жидівських кольоній, то до них буде приноровлена автоматично більшовицька засада національного самовизначення.

В дискусії над рефератом деякі учасники піддали гострій критиці цілу діяльність т. зв. „Євсекції“ (єврейська секція) при Всесоюзному ВЦК-ті та перестерігали присутніх перед надмірним оптимізмом у справі кольонізації.

З нагоди побуту Брагіна в Берліні заговорив і емігрантський орган правих кадетів „Руль“, що виходить теж у Берліні. У вступній статті (в числі 1469 з 1. жовтня) пише він таке:

„Сьогодня знов розвиває грандіозні пляни кольонізації російський розїздний агент (Брагін) більшовиків. Самозрозуміло, що робить він це в імя успішности початого діла, прикриваючися при тому серпанком безпартійности. І розвиває він ті пляни кольонізації—не Палестини, не пустинних земель Африки, не мало населених земель полудневої Америки за згодою відповідних урядів—а кольонізації російських (!?) опустошених земель. В першу чергу намічається передати сотні тисяч десятин для півміліонового населення, а потім... маються перспективу жидівської більшовицької республики. Для цього потрібні тільки гроші і про них клопочеться розїздний агент п. Брагін, ведучи одночасно агітацію за радянською владою, намагаючися представити її як найкраще з боку приязни та доброзичливости у відношенні до жидівських мас. За 120 міліонів рублів вони (більшовики) готові здійснювати жидівську кольонізацію, пізнійше за нові міліони і жидівську республику. А в тойже час в Америці на зїзді жидівських організацій проти сильної опозиції меншости при співділанні „Джойнту“, давнього прихильника і контрагента більшовиків — велика жидівська буржуазія вже жертвує якісь гроші на ту ціль... Завдяки Зінов'євим, Троцьким, Ларіним і сотням инших світ солідаризує більшовиків з Жидами. Треба їх звязати ще й відповідальністю за долю поселених на землі сотень тисяч жидівських нуждарів. Тоді можна буде шантажувати багатих американських Жидів погрозою: коли впаде більшовицька влада, величезний погром змете створені нею жидівські кольонії,—а тому треба за всяку ціну піддержати більшовицьку владу. Це буде гарна підстава на те, щоби тягнути гроші та вимагати напору на публичну опінію. Добути міліони та скріпити шантаж будучим кровопролиттям, яке вони самі провокують,—ось яка виразна мета тих, яких агентами являються пани Брагіни.

Жертвою революційного знищення впали великі більше продуктивні господарства, що перемінилися в пустку. Голодом загрожені міліони бідних селян, що сидять без роботи позбавлені землі наслідком рішучого перепаселення. І в тойже час намічається віддати пустуючі землі не безробітним селянським масам, а віддати їх під кольонізацію Жидів, що рекрутуються з кругів здекласованого містечкового населення і то віддати при допомозі заграничної грошевої інтервенції. З біди та журби, в яку кинули Жидів самі більшовики, вони хочуть їх вирвати при допомозі чужого капіталу, з якого бажають тягнути зиски, вбиваючи рівночасно новий клин ворожнечі та незгоди в поневолену країну та спричиняючи таким чином марево нових насильства“.

Про проєкт кольонізації висловився на шпальтах американської преси і бувший міністр справедливости на Україні А. Марголін. Він пише*):

„В 1881 і 1902 роках життя само відповідало на пекуче серед Жидів питання „куди“? Жиди мандрували тоді масово до Америки. Нині ще більша їх кількість виїхала би до Америки і Палестини, як би не імміграційні обмеження. Але Канада і Аргентина готові ще й тепер прийняти великі маси, як би була запорука, що Жиди віддадуться рільництву. І чи не було би краще спрямувати ці маси туди, ніж грати з несолідним та небезпечним пляном поселення їх на Криму або полудневій Україні, де над ними постійно висить небезпека смерти? Перед революцією ми, російські Жиди, кликали: „Пустіть нас до Америки або до Палестини!“ Нині кличемо: Ратуйтесь, хто може, утікайте з Росії! Жиди творять у Росії безсильну меншість і не можуть сказати Татарам, Українцям або Білорусинам: „Лишіть Вашу землю, бо ми хочемо на ній поселитися.“ Жиди не можуть там нікого викидати. А є помимо всього те, для Жидів найкраще є оставити там, де вони тепер є. Хто може передбачити, наприклад, як приймуть жидівських інтрузів Москалі? Таж істнує легенда про те, що Жиди є творцями більшовизму, і як такі є відповідальні за всі ті терпіння, які навістили Росію. Проєкт теперішньої кольонізації в Криму та на Україні стоїть в разячій суперечности до всіх тих досвідів з минулих часів, які вже набуто. І в тому лежить вся небезпека того пляну. Бо давнійше Жиди поселювалися на селах, здобували там приятелів, зживалися з селом. А якщо переходили до рільництва, то все в околиці найблизші до свого місця уродження чи попереднього замешкання. У такому новому окруженні, яке повстає для кольоністів тепер, вони будуть віддані на випадок заворушень на поталу долі. Нехай ратується, хто може — кажу до всіх, що можуть виїхати до Америки або до Палестини“.

*) Цитуємо за „Хвилею“).

З духом часу.

Поволіне протверезіння. — Культурне зближення між Францією і Німеччиною. — Виступ французького премієра. — Підготовлення спріятливої атмосфери.

Війна служила народам на те, щоби нищити себе не тільки всіма засобами смертоносної техніки, але й словом, яким народи обдирали себе взаїмно з усіх людських прикмет. Коли війна скінчилась і виявила свої лиховісні наслідки, навіть для переможців, поволі почала здобувати собі права правда про необхідність спільного співжиття двох ворожих сусідів, загрожених у своїм істнуванні. І від тоді народи почали, по волі чи неволі, добачувати знехтовані раніше прикмети свого ворога.

Так було з Англією та Німеччиною, яка роскидала в міліонах примірників гасло: „Боже покарай Англію“, а нині найшла в ній найкращого оборонця. Так є, або що найменше: починає бути, з Німеччиною та Францією. Спільні економічні клопоти і чутливе стеження за проявами культурного руху починають щораз сильнійше впливати на чисто-політичні справи, між якими є ще надто багато іскор ворожнечі. Звичайний факт, що традиційний, національний французький театр може офіціяльно запрохати до себе найкращого представника німецького театру є одною з характеристичних ознак доби, в якій воєнні пристрасти відійшли вже на другий плян.

Німецька культура негайно по війні, з подвійною увагою слідкувала за французькою літературою та мистецтвом. Французькі вчені, письменники та професори пригадували своїй суспільности, збайдужнілій до чужих культурних здобутків, що поза мілітарною Німеччиною Вільгельмів та Людендорфів істнує инша, не менше сильна, поважна та грізна своїм майбутнім суперництвом — Німеччина вчених, письменників та мистців.

Відвідини французького міністра Де Монзі в Берліні були першою офіціяльною нагодою, щоби ствердити, що воєнне відчуження двох культур переходить до минулого і що тиха, підземельна праця в приватних кабінетах та державних лабораторіях, двох межуючих народів, ведеться у щораз більшім контакті. З цієї нагоди один з професорів париського університету, Айзенман, підчеркував на сторінках німецького часопису дуже характеристичну прикмету незалежности французьких університетів та наукових установ від офіціяльних напрямків політики та від наймогутніших представників уряду. Інтелектуальна Франція, казав він, має повну свободу означувати межі своїх поглядів та діяльности, які виходять далеко поза межі офіціяльної Франції.

Щойно на грунт підготовлення такої атмосфери можна зрозуміти останній виступ французького премієра Пенлеве, який безпосередно перед конференцією в Льокарно виголосив промову в місті Нім на тему французько-німецького братання. Місто Нім поставило памятник недавно померлому французькому історикові Дені, який, між иншим, причинився у великій мірі до здійснення самостійности Чехословаччини своїми численними працями про мову, літературу та культуру Чехів. Ясно, що якби конференція в Льокарно не була останньою сензацією міжнародньої політики, то Пенлеве не був би забув, що в присутности офіціяльних представників чехословацького уряду і стільки зібраних Чехів вибрав саме таку драажливу для них тему відношення до Німеччини. На щастя, чехословацький премієр саме тоді також упевняв німецький уряд про бажання якнайщирійшого мирового порозуміння.

Французько німецьку згоду вважає Пенлеве одною з підстав для збереження европейської цивілізації. У Рейнщині, де стільки разів приходило до кривавого зудару між цими двома народами, істнує потреба поєднання живійше, ніж денебудь. У цьому дусі, що є справжнім висловом настроїв маси, далекої від імперіялістичних плянів та інтриг, виступатиме французький міністр закорд. справ у Льокарно. Одначе Франція не хоче ціною миру в Рейнщині відбирати силоміць важко здобутої свободи народам, що збудились зі сну по віках гнету. Вона була прихильницею женевського протоколу, і дарма, що він не вдався, вона боронитиме його ідей надалі, вживаючи всіх заходів, щоби поодинокі народи забезпечували свою майбутність взаємними спеціяльними договорами.

Згадавши про мирні тенденції французької політики, Пенлеве не міг поминути мовчанкою й мароканської війни, яка впала на його голову так неждано і причинила йому стільки клопотів. Він заявив, що Франція нічим не нарушила в Мароко істнуючих договорів, а була тільки приневолена боронитись перед нападом чотирьох непокірних гірських племен, які по перших успіхах згорділи. Франція дійшла льояльно до порозуміння з Еспанією, щоби виробити спільні, найскромнійші умовини миру, пропонуючи племенам Ріфанців та Дебалян автономію, згідну з міжнароднім режімом шерифської держави. Подрібні умовини миру вислані спеціяльними посередниками до Абд-ель-Кріма ждали надармо на відповідь три тижні в Мелілі. Щойно тоді, коли Франція та Еспанія бачили безвиглядність своїх мирових заходів, вони були приневолені продовжувати війну.

Заяви представника французького уряду мають на меті скріпити атмосферу, в якій вестимуться міжнародні переговори. Вони не є без значіння, одначе не передрішають складних політичних обрахунків, які є завсіди для держав важнійшими, ніж загальні ідеї. Остання війна дала цілу низку очевидних прикладів, на якій зміннїй основі будуються інколи союзи та порозуміння; досить згадати Італію та Румунію, що покинули свою союзницю Німеччину. Та одночасно: величезна роля Америки у перехиленні терезів воєнної перемоги принесла доказ, що ясне освідомлення інтересів якоїсь держави може заступити найміцнійші союзи. Як довго Франція та Німеччина будуть у своїй політиці боронити одного спільного інтересу—піддержання миру, до цього часу можна вірити в успіх спроб їх взаїмного зближення.

Чиїм коштом?

Львів, 7. жовтня 1925.

Очі всього світа звернені на Льокарно. Від вислідів льокарнської конференції залежний дальший хід европейських справ. Питання зосередковується в тому, чи Европа й далі нестиме на собі тягар світової війни й повоєнної руїни, чи ступить на шлях запопадливої й живлової відбудови, чи далі йтимуть підготування до війни з одночасним збільшенням військових буджетів і обезсиленням народів, чи наступить доба безпечно-мирного розвитку з обмеженням зброєнь, чи Европа найдеться в ері політичної й господарської концентрації капіталізму, чи може піде шляхом дальшого упадку світового господарства, серед загального невдоволення широких мас затрачуючи свою ролю в світі.

Цей останній шлях промостив би побіду комунізму на спілку з азійськими народами, упрощуючи боротьбу між капіталізмом і комунізмом. Бо тоді з одного боку стояла би революційними рухами знищена, але одночасно нестримно боєва й грізна Европа з експльоатованими народами Азії, а з другого всесильний капіталізм англьосаської раси (Зєдинених Держав і Британської імперії).

Та до цього упрощення по всякій імовірности не прийде. Не дасть вона ані таких вислідів, яких сподіваються заприсяжені оптимісти, ані таких наслідків, які з нею звязують гіркі песимісти. Буде вона компромісом між тими протилежними бігунами політично-господарських настроїв.

Рейнський пакт, так довго й подрібно підготовлюваний, буде без сумніву здійснений, що потягне за собою устійнення відносин на заході Европи, а це знову дасть змогу світовому банкиреві — Америці — увійти зі своїм творчим капіталом на европейську грошеву Сагару.

Та устійнення відносин в одному місці не означує стабілізації в другому. Навпаки воно потягає за собою конечність — в близчій або дальшій майбутности — ревізії всього того, що було диктоване не холодною застановою, але злобою й пімстою, або що було зроблено прихапцем, уривочно, недбало й недошільно. Таж цілу смугу від Балтику до Чорного Моря позбавлено права самовизначення! Плєбісцит переводжено на Поморю й на Шлеську, а всеж таки сьогодня лунають в европейській пресі голоси про помилки в установленні східних границь Німеччини. Все частійше говориться про конечність скасування данцігського коридору й звороту Шлеська. В багатьох точках звязана зі замиренням на заході Німеччина робить далекойдучі уступки, але вимагає вільної гри на сході, домагається ревізії західних границь Польщі. І правду кажучи, не лише англійська преса, але союзницька, французька потакує німецьким голосам, піддержує німецькі вимоги, твердить, що Польща в першу чергу в імя европейського мира є покликана до територіяльних пожертв.

В Льокарно будуть заторкнені й вирішені незвичайно важливі справи, але вони не обіймуть східних границь Польщі, українсько-білоруської національної території. В Ґенуї гомонів ще невгомонний Льойд Джордж про „пливкий стан" на межі між Европою й европейським Сходом; в Льокарні мовчанкою буде сповита ця важлива квестія. А прецінь осягнення мира на одному відтинку ще не встановлює мира в цілій Европі, тим більше в цілому світі. Таж довоєнна Европа, хоч в довголітнім мирі творила свої цінности, постійно лякалася „балканського кітла", щоби він не сколихнув европейською будівлею та не викликав загальної воєнної пожежі. Чи тепер будівничі мира малиб закрити очі на сумний факт, що „балканський котел" поширився далеко поза Балканський півостров?

На межі Европи й европейського Сходу є ще більше даних для перевірки насильних фактів, як деинде і то тим більше, що процес під назвою самовизначення народів тут з кожним роком входить у фазу своєї природної гостроти.

В Льокарно ця справа не буде порушена. Але вона вже була порушена у Варшаві. Треба це з притиском зазначити, що російська деплюматія в своїх еґоїстичних цілях створює такий стан, який відсуває вирішення долі українського й білоруського народу, або й певними актами припечатує неволю західної вітки української й білоруської нації. Ґенуенську конференцію попередив рижський трактат, Льокарно — варшавська візита Чічеріна, де говориться про „приязнь" і виконання рижського трактату. Правда, червона диплюматія є дуже щедра на слова. В Ризі деклямовано про право (бужуазного) самовизначення для Галичини, але кордон поведено згідно з польськими бажаннями. Ще недавно більшовики видали маніфест про те, що українська проблема є найважнійшою проблемою середущої Европи, але ділами вони засвідчують якраз протилежне.

З приводу варшавської візити Чічеріна писала „Vossische Zeitung":

„Чим більше зростала т. зв. небезпека німецько-французького заспокоєння, рейнського пакту, вступлення Німеччини до Ліґи Націй, тим більше (в Польщі) вигладжувано відносини з Росією, щоби видобутися з двофронтового положення і—не розпорошуючи сил, могти зайняти протинімецьку орієнтацію. Одначе Росія досі не зрезиґнувала з ревізії рижського трактату, і якраз та обставина й досі стоїть на перешкоді переговорам про торговельний трактат. Важко допустити, щоби Росія всупереч своїм дотеперішнім поглядам погодилася з утратою українських і білоруських просторів, відкладаючи ad acta справу виленську і львівську".

Важко допустити..., а всетаки така можливість не є виключена. Все залежить від вислідів льокарнської конференції. Аж тоді стане ясно, в котру сторону зверне свої очі і кроки кремлівська диплюматія. Покищо обовязком всього українського громадянства, без огляду на кордони, є уважно слідкувати за ходами Москви.

З женевських відгуків.

Українська делеґація в Женеві.

На протязі всієї сесії Загального Зібрання Ліґи Націй перебувала в Женеві українська делеґація в складі д-ра Романа Перфецького й Антона Петрушевича.

Делеґація була в президента Зібрання канадійського сенатора п. Диндирана й у президента Ради Ліґи Націй, представника Франції п. Поль-Бонкура. Обом президентам вручено меморіял про положення українського народу під Польщею. Одночасно делеґація вручила їм декларацію „Комітету поневолення народів", в якій поруч положення Українців представлено теж положення Білорусинів і Литовців. Вкінці делеґація передала теж меморіял Західно-українського Товариства Ліґи Націй.

Делеґація відвідала теж представників Швеції, Японії й Бразилії та добилася до Генерального Секретаріяту Ліґи Націй.

На тему своїх заходів видала делеґація два пресові комунікати, які були поміщені в женевських щоденниках (радикальнім „Женевуа" і католицькім „Курє де Женев").

Преса.

„Слово польске" про Станиславівщину. — „Поліція!!" — Мовчення про „угоду".

Усіма квітками вшехпольської фразеольоґії і стилістики красується допис про Станиславівщину, поміщений як довгенький „Станиславівський лист" у вчорашньому (273-ому) числі „Слова Польского" (з 6. ц. м.). Ви довідаєтеся відтіль про все: про спасенну діяльність поліції і про вічне марево нових саботажів, про благодатний вплив польської „тривкої" валюти на угодові настрої українського населення, про українські кооперативи й аматорські вистави та небезпеку від одних і других для польської державности, про злочинну нельояльність „Діла" і занадто велику самовпевненість польських „кресових дзялачи" — і про багато инших повчаючих речей, про які дійсно трудно булоб довідатись звідкиинде, як лише зі „Слова польского", та ще й так ясно і недвозначно, мов на лопаті.

Але не забігаймо попереду батька в пекло. Отже передусім, як личить поважному органові наймогутнійшої польської партії — реверанс перед поліцією. Станиславівське воєвідство — мовляв — хоча відсотково виказує найбільше число українського (розуміється: „руского") населення, а проте належить до найспокійніших „кресових" воєвідств. Правда, щось там було не в порядку в калуському і коломийскому повіті, але

метка поліція нашого воєвідства злiквідувала вже в тих повітах провокаторські банди, які не мали нічого спільного з загальним настроєм руского населення.

Коби лише й далі поліція не засипляла,

...рук закладати не можна, головно в Калуші й околиці, де населення піддаґло частинно переворотницькій аґітації.

МИКОЛА ГОЛУБЕЦЬ. 5)

ЛАВРІВ.

(Продовження.)

Коли в червні ц. р. пощастилося львівському консерваторові п. Б. Янушеви відслонити безцінний фрагмент старовинної фрескової поліхромії вірменського собора у Львові, то першою з думок, яка блиснула йому в голові на вид нежданого відкриття, була думка про... Лаврів, та про його фрески, про які від пятнайцяти літ уже кружляли в кругах археольоґів ріжні, ніким непровірені поголоски і припущення. Очевидно, ніхто не трактував поважно безпощадного присуду на фрески, виданого згаданим уже членом львівського „грона", але мало хто поважувався вірити в можливість істнування направду старих, середньовічних стилево й іконографічно цінних малювил, десь у Лаврові, в недоступній глуші бойківського Підгіря. Рішено провірити поголоски і усталити факт.

Щастя хотіло, що поїхати до Лаврова й перебути в гостинних мурах монастиря кілька днів довелося підписаному. Щастя тим більше, що найбільш оптимістичні припущення виявилися сірими й безбарвними супроти чарівної, імпонуючої своєю предковічною красою дійсности.

Полишаючи вичерпуючий опис монастиря, його церков, інституцій та їх мистецького вивінування в парі з документальною історією тої василіянської обителі до обширної монографії, якої друк почнеться в черговому випуску „Записок Чина С.В.В.", обмежуся на цьому місці тільки до головної монастирської церкви в Лаврові, в якої мурах оберігається той безцінний скарб, яким є поважні останки фресків XV. віку.

Можливо, що в згаданій студії вдасться мені бодай в приближенню усталити дату повстання і постепенної розбудови лаврівської церкви св. Онуфрія. Поки що одначе, мусимо вдоволитися припущенням, що її найстарша частина, а саме головна нава з бабинцем і пресбітерію не повстали пізніще, коли не раньше XV. віку. Не виключене, що видобута відкілясь В. Площанським дата 1676 р. відноситься до прибудови бокових каплиць, які разом з головною навою утворюють сучасне хрещате заложення храму. Не має також сумніву, що старими й первісними остали тут додішні стіни храму тоді, коли їх завершення і накриття мінялося дуже часто в наслідок пожеж і елєментарних нещасть. Сам зруб оставав заєдно без змін тоді, коли його покриття від найдавніших часів аж донині прибирало усе нові, згідні з вимогами свого часу форми.

Нинішний свій зовнішний а почасти й внутрішний вигляд завдячує лаврівська церква обнові, яку почато в 1910. р. а закінчено безпосередно перед війною. При цій обнові отинковано стіни, які в їх горішній, зовнішній кондиґнації украшено романським зубчатим фризом і окапом, що до того часу украшував тільки пресбітеральну частину; підчас тоїж реставрації закрито під тинком чи в основі перестроєно (!) острі луки, двигаючі сліпу копулу пресбітеріяльної частини, через що, на жаль, позбавлено памятник його зразково-переходового стилевого характеру, який послужив основою для студії Мокловского і Соколовского... В парі з тим старі двері з інтересними скульптурами заступлено новими, підроблюваними під старий смак, вимощено черепицею долівку, та обвалені над бабинцем і пресбітерією склепіння заступлено в першому випадку плоскою стелею, в другому більш плитким від попереднього склепінням. Усі отвори дверей обрамовано зовні псевдо-романськими порталями.

Те, що в першу чергу опановує увагу відвідувача лаврівської церкви, це виїмково низькі входові отвори (несповна два метри висоти) і такжеж вдаряюча товщина стін (півтора метра ширини). Невисокі лукові вікна, пробиті в тих грубих стінах, в парі з характеристичним окапом, все те надає памятникові типової політури романського, може колись інкастельованого храму. Не менше характеристичним являється триконхове заложення пресбітеріяльної частини, якого зразки можна найти хиба в архитектурі монастирських церков Атона. Теперішна церковна обстанова дуже скромна. Усього чотири бічні вівтарі і один головний поза іконостасом незвичайної в наших церквах композиції, отсе останки тієї богатої обстанови, яка в формі безлічі вівтарів, ікон та портретів, ще в 90-их роках закривала стіни церкви до того, що важко було визнатись чи вони білені чи поліхромовані (Ґрінберґова). Немає й згадуваного В. Площанським вівтаря св. Онуфрія, різьбленого Берниковичем, як також ктиторських портретів з портретом князя Льва на чолі, які колись виповняли головну копулу і перила хорів. Більшість вівтарів знесено або передано до сусідних церков, (вівтар св. Онуфрія передано до Букової пор.

В инших повітах мир і тишина, українське населення

з кождим роком сильнійше зживається з польською державністю. Головно введення тріквої валюти знаменито причинилось до успокоєння умів —

— хтось подумає може, щò не несмачні жарти на адресу Владислава Грабского, але ні: так воно дійсно стоїть чорним по білому у „Слові польскім". Те, що схвилювало всеньке польське громадянство й ввело заколот у державно-польську машину — вплинулò „знаменито" на успокоєння бунтівничих українських духів!...

Потім слідують конкретні приклади, в чому це успокоєння проявляється. Отже у зрості кооперативної діяльности, у торговельних і молочарських кооперативних спілках, які на превеликий жаль „Слова польского"

виконують не лише економічні завдання, але є вартовими баштами також („пляцуфками") для політичної агітації проти держави.

Здається, що ту протидержавну агітацію добачує пронизливий дописувач у факті, що

на щоденному базарі в Станиславові стрінете кожного дня рускіх селян, які в примітивних скриньках привозять справді добре масло з власних молочарських спілок.

„Крім того" (себто привожения на базар протидержавного масла), Українці засновують масово аматорські театрики, які „теж" (так як масло) ділають

агітаційно, через добір пєс і співів,

а повага ситуації тим більша, що в цих агітаційних протидержавних забавах беруть участь чистокровні Поляки „себто" — латинники:

половина аматорів руской сценки це, на жаль, Поляки (латинники)!

І бідькає автор, що

солідній рускій роботі нічого не протиставимо.

Але видко, що автор дійсно прегарно орієнтується і знає головну причину зросту організованости українських мас. Бо ось, що він пише, нав'язуючи до повисшого цитату:

протиставимо одно лише — польську державність і це веинке добро припює за нас без нашої заслуги. Власна (себто польська — пр. Ред.) державність ділає в кожному повіті...

Чи можна заперечити слушности, що блага цієї державности є єдиною причиною навіть таких злочинств, як те, що наші люде взялись за молочарські спілки, з яких Станиславовяне мають добре масло?!

Та видно льоґіка в малошановного вшехпольського дописувача шкутильгає, бо ледве говорив він про „витревалу й частинно успішну пропаґанду" та „солідну руску роботу", в кілька рядків пізнійше твердить, що

українська інтеліґенція в значній частині живе нині без керми з дня на день, нерішена і хіба підтримувана хвилево одною на якісь европейські заколоти, які пророкує в безприкладно нелояльний спосіб „Діло" (хтож-би инший?! — пр. Ред.), з явним заміром сіяти непевність і нерішучість.

І тому „Слово польске" радить підтримувати всіми засобами хруніяду, у вірі, що

одна сильна політична подія, напр. зближення Росії до Польщі, може рішити про повне перехилення української інтеліґенції в бік польсько-руской угоди.

Це вже шпиль нісенітниць зі „Станиславівського листу", так, що всі инші нісенітниці, яких ще не мало у дальшому тексті того „Листу", не дійшли до такої перфекції, і тому зайва річ наводити їх. Згадатиб хіба лише про обурення писаки на українських ремісників у Станиславові, які находять моральну й матеріяльну підмогу з боку тамошнього українського громадянства і „навіть"

стараються про кредити неоднократно з польських банкових інституцій зі шкодою для Поляків...

Цікаво, з чиїх кишень і чиєю кервавицею добуті поплили фонди, якими основані всі ті польські фінансові інституції, істнуючі на українській землі і від кого дальше вони тягнуть свої живучі соки? Про шкоду, яку має з отих інституцій місцевий український нарід, пропаґатор проєктів „na zniszczenie Rusi" не згадує, бо „to co innego"...

Відвідини.

Приїзд французьких парляментаріїв до Польщі і заходи львівського воєвідства.

На днях французькі парляментарії, особливо лівого табору, вибираються у відвідини до Польщі. Дня 11. ц. м. завітають вони до Познаня, а опісля через Катовиці й Краків в дні 13. ц. м. прибудуть до Львова, звідки подадуться у Варшаву.

У звязку з цими відвідинами міністерство закордонних справ підготовляє відповідне прийняття, до якого притягає представників сфер урядових, парляментарних, освітних і господарських з метою скласти програму прийняття.

Очевидно, що й урядові чинники тих міст, які відвідають французькі парляментарії, на приказ з гори ладяться на стойку і зі свого боку роблять відповідні підготування. Ясно, що в цій справі не лишається позаду і Львів. Львівське воєвідство запросило в неділю 4. ц. м. представників політичних кол й культурно-освітних установ на нараду в справі прийняття французьких парляментаріїв у Львові. З „Русинів" одержали запрошення: правит. комісар „Нар. Дому" Іван Сас Лісковацький, б. пров. комісар Ставропігії Николай Третяк, голова Наук. Тов. ім. Шевченка д-р Кирило Студинський і мабуть п. Микола Ганкевич. Три перші явилися у воєвідстві. Ясно, що п. голова Наукового Тов. ім. Шевченка здивувався, коли побачив себе в такому „репрезентаційному" товаристві.

Урядовим аранжерам звернено увагу, що українські політичні, культурно-освітні й господарські кола репрезентують зовсім инші діячі, як ті, що їх урядово покликано на нараду. Всеж таки до комітету прийняття покликано великого політика й великого культурного діяча офіційної марки Івана Сас Лісковацького.

Є це очевидний глум над українським народом. Урядові кола з одного боку бажають поставити нерегороду між французькими парляментаріями і справжніми представниками українського громадянства, а з другого боку намагаються створити своєрідну „потьомкініяду".

Обовязком українських відповідальних чинників є заздалегідь вказати французьким парляментаріям на ці ходи польських чинників, зазначити, що Саси Лісковацькі не репрезентують українського громадянства, лише що їх покликано на те, щоби з питомою собі злобою поглумитися над українським народом, а французьким парляментаріям наложити на очі зелені окуляри.

На увагу міністерству освіти, львівській шкільній кураторії й українській „Учительській Громаді".

(Політика кураторії шкільної округи Львів. — Методи урядування львівських шкільних можновладців. — Пп. Рибарскі і Янеллі. — Культура пана Ґайчана. — „Не всіх явних все мовчить"...)

Під сумними авспіціями почався шкільний рік у перемиській українській гімназії. Здається, що ні одна школа в культурній державі не бачила таких картин горя бідних наших батьків і їх синів-учнів. Усе те з приводу проскрибування инших повітів, із яких не дозволено ходити учням до української перемиської гімназії. До самого 15. вересня щоденно були цілі громади учнів і їх батьків, що вистоювали перед директорською канцелярією. Тут були і священики і вчителі і урядовці і залізничники, а найбільше селян і селянок, між ними багато Лемків і Бойків. Деякі з цих селян ночували аж за містом під голим небом, бо приходилося їм сидіти по 5—10 днів, а ніхто не дав їм приміщення в місті.

На щож чекали ці наші бідолахи, чого вони сподівалися? Чи може ласки дирекції, чи „всесвітлійшої" кураторії? І одного і другого. Не хотіли, бачите, до самого остатку повірити, що є така влада на світі, яка заборонить „повноправним" горожанам держави посилати своїх дітей до державної школи з рідною мовою навчання. Думали вони, що бодай під кінець ферій змякне пан Собіньскі і принайменче змодифікує своє розпорядження. Але надармо сподівалися.

Деякі з батьків учнів внесли до кураторії прохання в справі прийняття синів. Відповідно до того, як сама кураторія оголосила через дирекцію в гімназії, мали вони всі вимагані посвідки: їх сини мали знижку по бурсах або безплатне чи дешеве удержання по станціях, мали тут близьких свояків і т. д. Всі вони були певні, що кураторія вдоволить їх просьбу. Але й тут стрінуло їх гірке розчарування. Бо їх прохань навіть не розглянено в кураторії до початку шкільного року.

Як відомо, підчас ферія всі більші й менші панки з державних установ виїзджають на „letniska", а в кураторії навіть не стало заступника референта для справ перемиської гімназії. За цілий місяць серпень не полагоджено ані одного прохання і батьки учнів, що подали їх, довідувалися в дирекції, що не тільки не прийнято їх синів, але що нема зовсім відповіди. А це людей тим більш обурювало, що разом із проханнями були теж шкільні свідоцтва учнів, без яких ніяк не можна записати учня до чужої гімназії.

Деякі інтеліґенти вибрали представників, складалися їм на дорогу й вислали до Львова до кураторії, але й це не помагало, бо тут безсоромно брехали й запевняли їх, що подання полагоджено і що вони вже відійшли. Ось для прикладу один кантикал: один священик із гірського повіту приїздить до референта п. Рибарского б. суплента II. гімназії у Львові, а тепер одного з маленьких владиків. На свій запит одержує стереотипну відповідь: „Już papiery odeszły". Коли священик питає, як полагоджено прохання, чує шерсткий голос достойника Рибарского: „W Przemyślu papiery, tam jest odpowiedź". На основі цього прохач додумується, що його сина не приймуть. І тому питає, куди йому звернутися з учнем, бо у [illegible] і дальших польських гімназіях зовсім не хочуть приймати учнів з такої „небезпечної" гімназії. Так напр. директор [illegible] бурської гімназії, Шафран, говорив: „Idźcie sobie na Ukrainę, ja was nie potrzebuję". В той мент, коли ще раз промовив [illegible] [illegible], увійшов пан Янеллі, всесильний можновладець кураторії і великий польський [illegible]. Коли прохач звернувся з просьбою і до нього, [illegible], що нічого не знає про всякі труднощі для наших учнів і сказав, що розпорядиться, щоби в [illegible] гімназії цих учнів прийняли. Але [illegible] все було тільки сказане на вітер, бо [illegible] починалося 4 вересня, [illegible] кожда гімназія

треті і краші ікони збережено в монастирському архиві.

На перехрестю головної нави, утвореної з квадратного притвору з хорами над ним і підземеллям в низу, бабинця і пресбітерії та бокових теж квадратних нав, (теж з підземелями), здіймається осмигранна, освічена чотирма луковими вікнами копула, покрита зовні бароковим шоломом. Хрещате заложення цілости переведене з цілою послідовністю як внутрі так і зовні храму і ніяка прибудова не ослаблює цього основного враження. Місце колишніх копул, що покривали колись кінці рамен, заступлено в пол. XIX. в. невеличкими маківками.

Обнова лаврівської церкви, почата в 1910 р., яка до певної міри затерла переходовий характер архитектури її пресбітеріяльної частини, причинилася з другого боку до відкриття середньовічних фресків, що ховалися під поволокою клеєвого мальовила кисти Яблонського з 1872 р.

Фрески збережені в бабинці, що колись міг бути самостійною каплицею, а навіть церквою св. Онуфрія, але вони могли, хоч не мусіли, найтися і в пресбітеріяльній частині. Про те міг би щось сказати о. Казимир Мрозовський, під якого рукою переводжено реставрацію. Одначе знаючи щире захоплення о. Мрозовського відкриттям у бабинці, можна з цілою певністю припустити, що в решті церкви не було й слідів середньовічного мальовила. Инакше, той чоловік, якому Історія українського мистецтва зобовязана за відкриття і збереження їх в бабинці, був би зберіг їх хочби рудіментарні сліди в иншій частині церкви. На всякий випадок, перед друком згаданої монографії я постараюся відповісти собі й на це, будь що будь немаловажне, питання.

Підчас недавньої обнови, коли відштукатурено поліхромію Яблонського, полишено на стінах бабинця площі покриті старими фресками, які місцями тодіж таки повідпадали. О. Мрозовський зібрав ці відпадки і зберіг в монастирському архиві, але тепер їх там немає. Мур, від яких старі фрески відлетіли, затинковано наново, при чому полученням повно тинку з границями старої заправи, забезпечено останню від дальшого нищення. На жаль не зроблено цього досить фахово, бо не закріплено цілих полос старої заправи, яка, головно на лівій стіні від входу, видулася і кождої хвилі грозить катастрофою.

(Докінчення буде.)

НАДІСЛАНЕ.

вже закінчила прийом учнів. І польські патріоти обурюються ще, що польська господарка вийшла у приповідку!

Отже можна уявити собі положення цих батьків, що приїзджаючи із „авдієнції“ до Перемишля і тут не застають своїх прохань. Чекають день, два, може — ля, але безуспішно. Показується, що вшехпольські панки з кураторії свідомо обдурили їх, бо подань зовсім не полагоджали і тільки для відчіпного сказали, що папери вже вислано. Була люде, що по три й чотири рази їздили до Львова і все одно не добилися нічого. Инші чекали до 10. вересня і тоді одержали відмовну відповідь. Деякі подання прислано аж перед 15. вересня. А в результаті тої тяганини 179 прохань відкинено, і тільки 12 учнів прийнято! Між відкиненими було дуже багато відзначаючих учнів, було теж багато таких, що безплатно удержувалися в Перемишлі і їм тепер відняли змогу продовжувати студії.

Невеличку ласку сумнівної вартости можна бачити в тому, що деякі повіти вилучено з числа „заборонених“, а саме: Любачів, Лісько, Яворів і Старий Самбір. Але оголошено це аж 2. вересня, коли багато учнів із цих повітів пішли до польських шкіл, або таки зовсім залишилися дома й перестали вчитися. Усього дотепер підраховано 80 учнів, що наслідком жорстокого і ніяким педагогічним аргументом неоправданого розпорядку кураторії припинили своє навчання.

Коли вже згадувалось про методи „угягування“ малого чоловічка до великих інтересів пана Рибарского і його шефа п. Янеллі, то при цій нагоді й у звязку з тією самою справою не можна промовчати грубої і некультурної поведінки ще більшого достойника, а саме пана Гайчака. Хтож це пан Гайчак? Це заступник „самого“ куратора, і це він саме здебільша приймає наших громадян, бо пан Собінські не всіх смертних допускає під свій олімпійський престол.

„Pan naczelnik“, як титулують Гайчака, це людина наскрізь примітивної культури, який не говорить з прохачами, тільки кричить на них і лає, та взагалі нашого брата він на очі не терпить. До українських депутацій і до поодиноких Українців він кричить і лається, а на саму згадку перемиської гімназії попадає в якесь божевілля. Отже лаяв він перш усього учнів, називав їх усяко, лаяв теж і професорів. І власне на професорів української перемиської гімназії він сказав, що це „bacіarze і bandyci“, що які професори, такі й учні і т. и. На це є не один, але багато авторитетних свідків, що під присягою ствердять таку ганебну поведінку, гідну якогось гольтіпаки зпоза замарстинівської чи личаківської рогачки, а не людини, яка має опікуватись шкільництвом, освітою і вихованням у львівській окрузі, яка память ще справжніх педагогів.

Коли чуємо, що людей, які теоретичною освітою в університетських мурах та довгою педагогічною практикою по гімназіях набрали найкращих кваліфікацій виховників молоді, в такий дикунський спосіб ображує урядовець, якого певним обовязком є бути ввічливим супроти сторін, то дивує нас лише нечувана рабськість цих наших інтелігентів, які зараз таки на місці не дадуть належну відправу такому панові, керуючись при цьому принціпом argumentum ad hominem. Дуже сумно теж, що такі випадки доходять до відома преси окружною дорогою і щойно по якімсь часі, та що вчительська станова організація не вважає обовязком своєї чести реагувати й жадати сатисфакції, а одночасно інформувати про відносини, в яких працює українське фахове вчительство, аналогічні чужоземні станові організації, з якими вона повинна втримувати тісний звязок. Взагалі не знаємо, як взагалі головний виділ „Учительської Громади“ уявляє собі свої завдання, коли він досіль ще не вабрав ніякого голосу, коли ось нпр. вісьмох його поважних членів, учителів перемиської гімназії, без усякої причини порозгонювано на всі боки й то після судової розправи в перемиському окружному суді, що ствердила повну безосновність закидів поліції, на основі яких вписано їх на лісту „неблагонадійних“. Виходить, що стероризовані

не лише учителі перемиської гімназії, але й ціла станова організація, стероризована до того, що позволяє собі навіть плювати у фізіономію і згинаючи мовчаливо спину, приймає з покорою епітети „батяри і бандити“.

Ширіть наш часопис!

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Польський сойм.

На засіданні польського сойму 6. Х. марш. предложив денний порядок: 1) вгладження фін. кризи, 2) обмеження держ. видатків, 3) піднесення продукції. Опісля марш. напятнував, що один сойм. клюб віднісся до С. Народів у справі зем. реформи. З черги прем. Грабскі в експозе засуває заг. державні справи. В загр. справах Польща з трудом працює для мира з иншими державами. У внутр. життї слід підкреслити поступ на полі безпеки. Від двох місяців розвинулася гостра фін. криза. Уряд працює над утворенням програми екон. політики. Загр. кредитів не вжиється на держ. буджет, а слід їх ужити для екон. життя. Прем. заповідає зменшення на половину маєт. податку. Головне експортовий. Прелімінар угляднює конечність редукції видатків. Сподіється, що соїм прилучиться до акції ощадности.

Стан облоги в Греції.

През. ради мін. Пангальос ввів у цілій Греції стан облоги. Арештували провідника Републ. унії Папанастазіса і кількох журналістів, які докоряли президентові, що для військової диктатури розвязав парлямент і не розписав виборів.

Змова на життя Штреземана.

„Берл. Тгб.“ повідомляє, що берл. поліція викрила змову на життя Штреземана. Змовники заявляли, що краще вбити Ш-а, як дати йому підписати гар. пакт.

Місяць жовтень є місяцем Української книжки. — Пошануйте українську книжку, не дозвольте, щоби вона плісніла на складах, відведіть їй почесне місце у своїй хаті!

НОВИНКИ.

— В обороні права рідної школи. З холмського „Нашого Життя“ довідуємося про гідну постанову рівенського українського громадянства в справі польонізації тамошньої семиклясової української школи. Під проводом сенатора О. Карпінського відбулися дня 13 м. м. збори 150 батьків, які радили над приміщенням дітей в звязку зі закриттям української семиклясової школи в Рівнім, та над заснуванням також приватної української школи. В дискусії над справою закриття української 7-клясової школи, в якій забирало голос багато промовців, зясовано, що зібрання одноголосно вважає факт закриття української 7-клясової школи — неправним і вважає потрібним вжити всіх легальних заходів до привернення 7-кл. державної української школи в Рівному. В справі відкриття приватної школи, після довшої дискусії, зібрання одноголосно постановило незалежно від домагання привернення державної школи — негайно починити кроки до відкриття ще в біжучому шкільному році приватної української 7-клясової школи в Рівному. Цю справу доручено вести місцевій „Просвіті“. Одночасно прийнято рішучу поставу у відношенню до обрусительних затій „Російского Благотворительного Общества“ з протоєреєм Рогальским на чолі. Вислано протести до міністерства освіти у Варшаві і до секретаріяту Ліґи Націй в справі протизаконного закриття української школи й до митрополита Діонизія в справі чорносотенної політики Рогальского.

— Тісні ворота освіти. Польські університети мають у найблищому часі підвищити троєкратно оплату при іспитах у вищих школах. Такий є останній розпорядок міністра освіти з дня 17. вересня, з наміром підкріпити розхитаний державний буджет. З цього виходить, що доступ до вищих шкіл буде щораз важчий, а навіть неможливий для синів біднійших шарів громадянства. Студентами університету стануть тільки „паничики“, синки капіталістів. У варшавському університеті повстав студентський комітет, що має зайнятись інтервенцією з метою припинити згаданий розпорядок. У противнім випадку молодь буде приневолена відповісти на нього страйком.

— Бунт вязнів у Перемишлі. В карнім заведенні в Перемишлі вязні в понеділок заложили сінниками, підпалили їх і так при заколоті хотіли дістатися на волю. Сторожа перешкодила їх намірам.

— Техніка „наших“ бандитів зростає з дня на день. У вчорашнім поспішнім поїзді на лінії Львів-Варшава всіли до одної сепаратки в ваґоні два молоді добродії і в околиці Лежайська почали хльороформувати одиноку жінку, що сиділа там. Пані Міщинська зі Львова ледве встигла вибігти на коридор і перелякана вискочила з ваґону та сильно потовклась на залізничім насипі.

†

В перші роковини смерти бл. п.
д-ра Людмила Давидовського
б. старшини, секретаря, дипльомата З. У. Н. Р. у Празі і там помершого, одинокого найдорожчого сина Петра і бл. п. Юлії з Гуськевичів Давидовських, емер. стар. секретаря Генеральної Прокураторії відправиться ЗАУПОКІЙНЕ БОГОСЛУЖЕННЯ у парох. церкві св. Петра і Павла при вул. Личаківській у Львові у вівторок дня 13. жовтня 1925 р. в год. 8. рано, на котре всіх свояків і знакомих запрошує горем прибитий батько — **Петро Давидовський** 507 1—1

ОПОВІСТКИ.

Репертуар „Українського Наддніпрянського Театру О. Мітневич:
Бережани. Саля Сокола.
8.Х. „Гріх“.
9.Х. „Казка Старого Млина“.
10.Х. „Сатана“.
13. Х. „Ніч під Івана Купала“ (прощальна вистава).
Підгайці. Саля Сокола.
11.Х. „Ніч під Івана Купала“.
12.Х. „Казка Старого Млина“ (прощальна вистава). 563 4—?

Український Театр під дирекцією І. Когутяка.
Добромірка, саля „Просвіти“:
Четвер 8.Х. „Невданий роман“.
Пятниця 9.Х. „Барон Кіммель“.
Шклі, саля „Просвіти“:
Субота 10.Х. „Запорожець за Дунаєм“.
Неділя 11.Х. в год. 3. попол. „Воскресеніє“.
Збараж:
Неділя 11.Х. „Морфіюм“ премєра.
Театр в переїзді до Мостиск загостить по дорозі на 2 вистави до Золочева.
569 1—2

Український мішаний хор Д. Котка:
субота 10.Х. Городок Ягайлонський.
неділя 11.Х. Судова Вишня.
понеділок 12.Х. Перемишль.
вівторок 13.Х. Перемишль. 518 11-?

„Осінні Вечерниці“ улаштовує Тов. „Українська Захоронка“ дня 10. Х. ц. р. в малій салі „Лисенка“. Початок о 8. год. вечером. 583 2—3

З нагоди вінчання зложили Вп. Марія Антонюк і Микола Ковар з Берестя над Бугом 25 зол. як жертву на фонд Українських Інвалідів. 599 1—1

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Надзвичайний Загальний Збір
Союзу Українських Приватних Урядників Галичини (СУПРУГА)
відбудеться у Львові дня 25. жовтня 1925. р. (неділя) в год. 10. рано в домівці при вул. Оссолінських ч. 15. II. пов. зі слідуючим порядком нарад: 1) Відкриття Збору і вибір голови Збору (§ 14 стат.). 2) Верифікування протоколу з послідного Загального Збору. 3) Справа зміни статута. 4) Справа обєднання з централею професійних організацій умових працівників в Польщі. 5) Міністеріяльний проект в справі суспільного обезпечення умових працівників. 6) Внесення і запити. 7) Замкнення Загального Збору. — Якщо в означеному часі не явиться на Зборі 2/3 части всіх членів потрібних до правосильности нарад, відбудеться в год. 11-тій того самого дня і в тій самій салі і з тим самим порядком нарад другий Загальний Збір, який рішатиме без огляду на число присутніх на Зборі членів. Право участи в Загальнім Зборі має кождий член, що вирівнав членські вкладки по кінець місяця липня 1925 р. включно (§ 10 стат.). — Львів, дня 5. жовтня 1925 р. **Антін Чернецький** голова, **Евстахій Мурин** писар. 600 1—1

Ширіть наш часопис!

За редакцію відповідає І. Рудницький. Видає Виладвича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“ Львів, Ринок ч. 10.